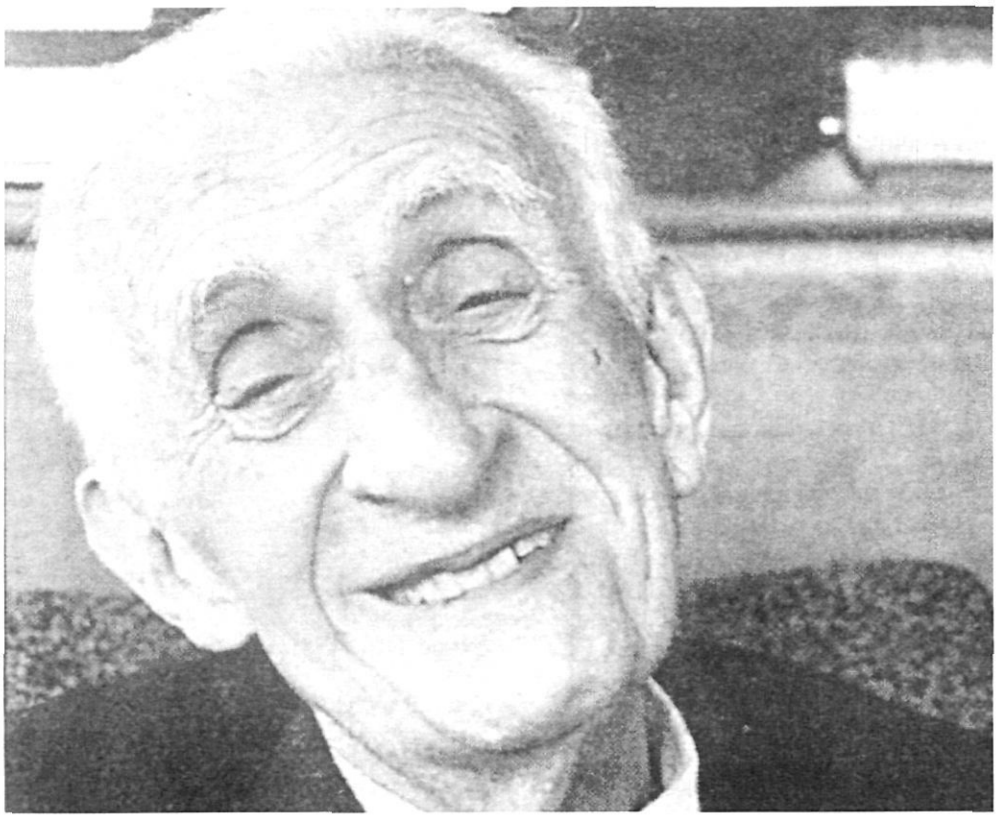

Eugeni Xammar (1888-1973)

Dues cartes del periodista Eugeni Xammar (1943)

Pep Vila

Coneixem encara molt poca lletra menuda de l'exili català ocasionat per la guerra incivil espanyola. Aquesta situació tan llastimosa provocà entre els milers de desplaçats tota mena de privacions físiques i morals, entre les quals hi havia el sofriment més inhumà produït per la fam i la manca d'avituallaments de primera necessitat.

Les dues cartes que transcric d'Eugeni Xammar i Puigventós (Barcelona, 1888 - l'Ametlla del Vallès, 1973), datades en 1943, pertanyen al cèlebre periodista, traductor i escriptor, amic de Josep Pla, redactor de la revista "Quadum" de Perpinyà, l'home que visqué molts anys a l'estranger, que passà els primers anys de la postguerra a la Catalunya Nord. Com ell mateix explica: «Per a mi i per a molts altres catalans els anys d'estada a Perpinyà els vaig qualificar d'anys d'exili a Catalunya».

Aquests escrits tenen un valor cotitzat com a document històric perquè testimonien i ajuden a comprendre el desastre en tot el seu abast, el fons de la vida quotidiana de molts dels nostres conciutadans fidels a un ideari, homes i dones aclaparats per la privació de les coses més elementals. El conflicte armat de la segona guerra mundial, pel qual França estava en bona part ocupada per l'exèrcit alemany, en plena campanya russa, complicà encara més la vida de molts d'aquests exiliats catalans al Rosselló que s'hagueren de refugiar més a l'interior de l'hexàgon, a recer d'aquest nou perill afegit.

Les dues cartes, datades durant l'octubre de 1943, van adreçades a Ramir Bruguera, un palafrugellenc nascut casualment a França en 1908, un altre exiliat que llavors, en 1943, vivia a Belcaire, ciutat del Llenguadoc. Bruguera fou un activista polític, fundador del Bloc Obrer i Camperol a Palafrugell. Quan s'exilià, com que per eventualitat havia nascut en terres franceses, s'escapà d'haver de passar per un camp de concentració. Amb una relativa llibertat de moviments es va poder dedicar a ajudar molts catalans de pas, alguns companys amics i veïns de Palafrugell.

Eugeni Xammar en el seu llibre, *Seixanta anys d'anar pel món* (1974), un recull de converses publicades pòstumament per Josep Badia i Moret (Pòrtic, Barcelona, 1975), explica amb verb àgil i apassionat aquells anys al Rosselló, encara que en el fil argumental de la seva conversa defuig d'explicar aquestes misèries quotidianes. Sabem que tenia un pis llogat a Perpinyà, a l'avinguda de Tuïr, i que vivia magrament dels estalvis de la seva dona:

«A Perpinyà, el juny de 1940, s'hi podia comprar botifarra blanca i botifarra negra... A Perpinyà, l'onada de refugiats de tota mena es va anar aclarint i, sense cap dubte, el residu més fort el van formar els catalans» (pàg. 479).

Explica també la presència d'alemanys a Perpinyà, i el fet que:

«Al mateix temps que augmentava el pànic disminuïa a les botigues la quantitat, ja molt escassa, de queviures» (487).

En aquestes tristes circumstàncies es veu obligat a demanar a l'amic Ramir Bruguera, amb impaciència, i dues vegades, unes patates que no arriben, ni que fossin «uns quants quilos del preciós producte». Sabem que Bruguera feia d'intermediari a Belcaire, davant d'un recol·lector francès, sempre, però, amb el permís superior del delegat francès del Comitè Central d'Avituallament, amb seu a Carcassona, un personatge que s'ocupava del trànsit i expedició d'un bé tan escàs i preuat, com eren en aquella època, aquests tubèrculs que es transportaven en sacs des de l'Aude fins al nostre Rosselló en tren. Com diu Xammar en una de les lletres, les patates eren per a dos «pobres ciutadans afamats». Eren molts els exiliats catalans a Perpinyà que esperaven devorats per la impaciència aquestes trameses, que mai no acabaven d'arribar.

Les dues cartes motiu d'aquesta edició, que transcric fidelment, amb l'ortografia normalitzada, provenen de l'arxiu particular de Ramir Bruguera, ebenista de professió. Ara formen part d'un fons de correspondència donat a l'Arxiu Històric d'aquesta vila empordanesa. Agraeixo a la seva responsable, Concepció Saurí, la coneixença d'aquest fons, les facilitats que m'ha donat per consultar-lo i el permís per reproduir les cartes.

Pep Vila és filòleg.

Perpinyà, 7 d'octubre de 1943

Sr. Ramir Bruguera. Belcaire

Estimat amic Bruguera: Avui dirigeixo a *Monsieur le Délégué Departamental du Comité Central de Ravitaillement en Pommes de Terre.- 6 Place Davilla a Carcassonne. Aude*, una autorització de transport de 200 quilos de patates estesa a favor de M. Henry Puel, *propietaire recoltant a Belcaire, Aude*. Al mateix temps tinc el gust de trametre-li a vostè les 8 adreces que trobarà adjuntes: quatre sobre roba blanca que han d'ésser cosides damunt dels sacs, i quatre sobre paper fort que han d'ésser posades dintre dels sacs abans de cosir-los o lligar-los. Aquestes són les instruccions que dóna la SNCF per a l'expedició i que jo compleixo fidelment.

No em fou possible emplenar a l'Autorització de Transport la ratlla que diu *Lieu ou gare de Depart* perquè ignoro quin és el lloc, sigui estació de ferrocarril o de línia d'autocars, on es fa la facturació. La gent del *ravitaillement* em van dir que ho omplirien a Carcassonne mateix, però potser no hi seria de més que vostè em donés el nom de l'estació i jo l'escriuria al *Delegué Departamentale*, etc.

Tots els meus esforços per a trobar sacs han estat inútils. I la Companyia de Ferrocarrils diu que els sacs no poden passar de 50 quilos. Són, doncs, amic Bruguera 4 sacs que li agrairé que em deixi o em faci deixar per una bona ànima –segur de què seran retornats com és degut.

Així mateix li agrairia que si d'ací al 25 d'aquest mes troba la manera de fer-me fer a mans 10 o 20 quilos de patates tingui la bondat de fer-ho. És molt difícil, per no dir impossible, trobar ara ningú que pugui deixar patates, car tothom les espera com jo mateix i ningú encara no les ha rebudes.

Moltes gràcies per tot, amic Bruguera, i cregui que li agraïm, de debò, la meva dona i jo, les molèsties que té l'amabilitat de prendre's a favor de dos pobres ciutadans afamats. Suposo que el veuré un moment quan vingui i, mentrestant, rebi una cordial encaixada del seu affm. amic.

EUGENI XAMMAR

17, Av. de Thuir.
Perpignan 30-10-43

Sr Ramir Bruguera. Belcaire.

Benvolgut amic Bruguera,

Suposo que, en el seu dia, devia rebre la carta certificada amb les *etiquetes per als sacs de les patates*. Fins ara, res no ha arribat, però això no m'estranya, car cap dels meus amics no han rebut encara tampoc les seves patates. És de suposar que els *Bureaux* de distribució retarden la remesa als propietaris de les autoritzacions de transport.

Per altra banda la situació s'està fent crítica i és per això que em prenc la llibertat d'adreçar-li aquestes ratlles per a pregar-li que no descuidi l'encàrrec de mirar si és possible fer-me arribar a mans uns quants quilos del preciós producte mentre esperem la gran remesa. No vull pas carregar-li a vostè personalment el pes d'aquest encàrrec. Estaria, al contrari, disposat a anar fins a Quillau a cercar el paquet, si no hi ha la manera de fer-lo arribar a Perpinyà.

Com que ja fa dies que no l'hem vist per ací, em penso que no tardarà a baixar i que tindré el gust de veure'l. Aquestes ratlles tenen per finalitat, com ja li he dit, posar-lo al corrent de la situació, amb la fi que vostè sense major molèstia personal, pugui prendre les mesures pertinents. No cal que li repeteixi el molt agraït que li estic.

Ací baix la salut és tan bona com la moral i el mateix suposo i desitjo a vostè i família. Esperant veure'l o tenir notícies seves, em repeteixo de vostè affm. amic,

EUGENI XAMMAR